

Keuzevrijheid in de universitaire bachelorfase

In mijn vorige blogbericht pleitte ik ervoor dat studenten meer ruimte wordt geboden om hun universitaire bacheloropleiding een beroepsmatige inkleuring te geven.¹ Dat is in lijn met de tweefasenstructuur die de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid in 1995 heeft voorgesteld.² Aan de universitaire bachelorfase kende de WRR een vierledige doelstelling toe:

(a) Vorming tot een academisch denk- en werkniveau. Aan de hand van wetenschappelijke vakgebieden bekwamen studenten zich in de aard en geschiedenis van de wetenschappelijke vraagstelling, de wetenschappelijke methode, de toepassingsmogelijkheden van wetenschappelijke kennis, en de plaats van wetenschappelijke kennis in de samenleving.

(b) Een academisch denk- en werkniveau houdt tevens in dat studenten de vaardigheden verwerven die nodig zijn om wetenschappelijke kennis optimaal nuttig te maken voor de eigen ontwikkeling en voor de samenleving, zoals de volledige beheersing van tenminste één moderne vreemde taal, leiderschapskwaliteiten, presentatie, schrijfvaardigheid, etcetera.

(c) In de derde plaats kunnen studenten zich desgewenst trachten te kwalificeren voor een anderhalf- à driejarige masteropleiding die gericht is op de beroepsmatige wetenschapsbeoefening of wetenschaps-toepassing.³ Alle masteropleidingen kennen toelatingsselectie.

(d) Deze drie doelstellingen gaan gepaard met twee randvoorwaardelijke doelen: d1) in de propedeuse wordt getoetst of de student in staat is doelstelling (a) te realiseren óf dat hij/zij beter zijwaarts naar het hbo verwezen kan worden; d2) na de universitaire bacheloropleiding kan de student niet alleen doorstromen naar een universitaire masteropleiding (zoals bedoeld ad c), maar ook naar een beroepsgerichte kopopleiding in het hbo of naar een beroepsgericht traineeship bij een werkgever.

Deze blauwdruk van de WRR vormde weliswaar de basis van de universitaire tweefasenstructuur die in 2002 is ingevoerd, maar daarbij werden essentiële elementen van het WRR-plan geschrapt.

§1. De meeste universitaire masteropleidingen kregen een cursusduur van slechts één jaar. Bovendien werd (althans tot voor kort) wettelijk gegarandeerd dat iedere bezitter van een universitair bachelor-diploma kon doorstromen naar minimaal één universitair masterdiploma. Ten gevolge daarvan zijn de doelstellingen (a) en (b) tot nu toe niet van de grond gekomen. Doelstelling (c) kwam centraal te staan: alle universitaire bachelorstudenten moesten worden voorbereid op de universitaire masteropleiding. Gezien de korte cursusduur die de masteropleiding vergund was, moest er ook immens veel stof in de bacheloropleiding worden gepropt. En omdat men niet bij voorbaat kon uitsluiten dat studenten uiteindelijk zouden doorstromen naar de opleiding tot wetenschappelijk onderzoeker, moesten ze alvast worden gevormd tot zelfstandige wetenschapsbeoefening.

§2. Door het ontbreken van toelatingsselectie bij de poort van de masteropleiding, moest men de universitaire toelatingsselectie als vanouds concentreren in de propedeuse. Studenten die ongeschikt werden geacht voor het behalen van een universitair masterdiploma, moesten reeds in de propedeuse worden weggeselecteerd. Dit leidde tot draconische selectieprocedures, waaronder het Bindend StudieAdvies. De verwijzende functie van de propedeuse, gericht op zijwaartse doorstroming naar het hbo (d1), is daarbij buiten beeld geraakt. Ook de voorbereidende functie van de propedeuse (het identificeren en bijspijkeren van eventuele deficiënties) viel ten offer aan de groeiende preoccupatie met het wegselecteren van vermeende risicostudenten.

§3. De universitaire bacheloropleiding is zodoende ontaard in een basisopleiding met een tweeledige functie: voorbereiding op de masteropleiding gericht op wetenschapsbeoefening (c1) en vakinhoudelijke voorbereiding op de masteropleiding gericht op wetenschapstoepassing (c2).⁴ Dat is dus ten koste van de functies (a) en (b) gegaan. Maar erger nog: de randvoorwaardelijke doelstelling (d2) is evenmin van de

¹ <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/studiekeuze-universiteit-of-hbo> (14/6/2015)

² <http://www.wrr.nl/publicaties/publicatie/article/hoger-onderwijs-in-fasen/> (1995)

³ De WRR sprak anno 1995 van de doctoraalfase van de tweefasenstructuur, want de tegenwoordige terminologie (masteropleiding) werd pas in het Bologna-akkoord (1999) geïntroduceerd.

⁴ Korthedshalve laat ik hier de universitaire opleidingen gericht op professionele wetenschapstoepassing buiten beschouwing. De medische opleiding bijvoorbeeld is zowel in de bachelor- als in de masterfase gericht op de professionele beroepspraktijk. Ambachtelijke beroepsvaardigheden krijgen daar gedurende de hele opleiding de volle aandacht, ook al beantwoorden ze volgens strenge maatstaven niet aan de definitie van wetenschapstoepassing.

grond gekomen. Beroepsgerichte kopopleidingen in het hbo zijn alleen in de tweedegraads lerarenopleidingen gerealiseerd. Ze worden ook ontmoedigd door de wettelijke regel dat bezitters van een bachelor-diploma een hoger collegegeld verschuldigd zijn als ze nog een tweede bachelortraject willen entameren in het hoger onderwijs. En werkgevers staan ook niet te trappelen om bezitters van een universitair bachelordiploma een traineeship aan te bieden: haal eerst maar je masterdiploma!

§4. In mijn vorige blogbericht bepleitte ik beroepsmatige inkleuring van de universitaire bacheloropleiding, met name ten behoeve van studenten die op weg zijn naar een loopbaan buiten een nauwbegrensd veld van beroepsmatige wetenschapsbeoefening of wetenschapstoepassing. Zoals uiteengezet in de paragrafen 1, 2 en 3 zijn de WRR-voorstellen, wat de universitaire bacheloropleiding betreft, tot nu toe dus slechts ten dele ingevoerd, maar ze zouden wel als richtsnoer kunnen dienen voor nadere differentiatie binnen de doelen van de bacheloropleiding. Waar de bestaande studiewegen vooral voorbereiding bieden op nauwbegrensde masteropleidingen gericht op wetenschapsbeoefening of wetenschapstoepassing, is er een niche ontstaan voor een derde studievariant. Mede met gebruikmaking van de vrije keuzeruimte die het curriculum biedt, kan de student daarin een zwaarder accent leggen op:

- doelgerichte ontwikkeling van een academisch denk- en werkniveau aan de hand van de bestudeerde vakgebieden;
- uitdrukkelijke verkenning van mogelijkheden om wetenschappelijke kennis uit de bestudeerde vakgebieden ook praktisch toe te passen;
- doelgerichte ontwikkeling van algemene bekwaamheden op het gebied van wetenschapstoepassing;
- stelselmatige ontwikkeling van algemene beroepsvaardigheden;
- verkenning van maatschappelijke sectoren (in welke sector wil ik gaan werken?);
- brede verkenning van mogelijke universitaire of buitenuniversitaire vervolgotrajecten na het behalen van het bachelordiploma.

§5. Eén element van de WRR-voorstellen vraagt nog speciale beleidsaandacht: zouden universitaire bachelorstudenten ook kunnen kiezen voor een beroepsgerichte kopopleiding in het hbo? De WRR dacht daarbij aan een kort hbo-traject ná het behalen van het universitaire bachelordiploma, vergelijkbaar met het premastertraject dat hbo-studenten na hun diploma kunnen doorlopen om zich voor een universitaire masteropleiding te kwalificeren. Maar men zou universitaire bachelorstudenten ook de mogelijkheid kunnen bieden dat hbo-traject geheel of gedeeltelijk te laten indalen in de vrije keuzeruimte van hun initiële bacheloropleiding. Deze constructie is enigszins vergelijkbaar met de beroepsgerichte *educatieve minor*, die nagenoeg het zelfde civiele effect heeft als de tweedegraads kopopleiding die ná het universitaire bachelordiploma gevolgd kan worden.

§6. De in de beide vorige paragrafen geschetste studievariant kan bijdragen aan de *employability* van de betrokken studenten. Als faculteiten kans zien die studievariant doelmatig te programmeren, kan dat ook een aantrekkelijke optie zijn voor universitaire studenten die met zo min mogelijk studievertraging een *employable* afstudeerprofiel willen verwezenlijken.

Wes Holleman
weblog onderwijs 21-6-2015
<http://www.onderwijsethiek.nl>